

Εκθεση στην Γκαλερί Χίρρας

Η φωτογραφία απελευθερώθηκε από το βάρος του αληθινού

Της ΦΩΤΕΙΝΗΣ ΜΠΑΡΚΑ

Ο τίτλος «Πραγματικότητες και πιθανότητες» ταιριάζει γάντι στη συνύπαρξη 11 Ελλήνων φωτογράφων, διαφορετικών μεν γενεών αλλά με την ίδια αμφιθυμία απέναντι στο ρεαλισμό. Η επιμελήτρια Αλεξάνδρα Μόσχοβη καθησυχάζει τις όποιες ανησυχίες μας για τον ευτελισμό της τέχνης από τον εκδημοκρατισμό των μέσων της

Η επιμελήτρια και θεωρητικός της Φωτογραφίας Αλεξάνδρα Μόσχοβη

Με την πρώτη ματιά, οι δύο φωτογραφίες του Γιώργη Γερόλυμπου μοιάζουν πέρα για πέρα αληθινές. Ο δημιουργός φωτογράφησε δύο προεκλογικές συγκεντρώσεις του ΠΑΣΟΚ και της Ν.Δ. στη Θεσσαλονίκη πριν από τις εκλογές του 2007. Μόνο που τέτοια πλατεία δεν υπάρχει. Κι αν παρατηρήσεις προσεκτικά θα δεις ότι παρέες ανθρώπων επαναλαμβάνονται μέσα στο κάδρο, το οποίο «φυλακίζει» τις διαφορετικές κινήσεις τους. Εντέλει, τον ίδιο το χρόνο. Οι φωτογραφίες είναι τελείως κατασκευασμένες. Με τη βοήθεια της ψηφιακής τεχνολογίας ο Γερόλυμπος «ένωσε» πολλά διαφορετικά στιγμιότυπα.

Αν τα έργα του είναι η αρχή της ομαδικής έκθεσης φωτογραφίας «Πραγματικότητες και πιθανότητες», στην γκαλερί «Χίρρας», το τέλος αυτής της πολύ ενδιαφέρουσας αφήγησης είναι ο σουρεαλιστικός μικρόκοσμος του Πέτρου Χρυσοστόμου. Χρησιμοποιώντας οικιακά «απόβλητα» (φλούδες από μπανάνες, κέρματα, φτερά, αβγά κ.ά.) κατασκευάζει εξ ολοκλήρου το φωτογραφικό αντικείμενό του: εσωτερικές απόψεις κτιρίων. Οι μινιατούρες του φαντάζουν αληθινές, εμφανείς όμως λεπτομέρειες αποκαλύπτουν την τεχνητή τους φύση.

Η φωτογραφία μπορεί την ίδια στιγμή να κάνει σκηνοθετημένα σενάρια να μοιάζουν αποπλιστικά αληθινά και πραγματικές σκηνές, ή ακόμη και ολόκληρα τοπία, να φαντάζουν υβριδικά. Συνολικά 11 Έλληνες φωτογράφοι, διαφορετικών γενεών, παρουσιάζουν από την Πέμπτη τα έργα τους «εισάγοντας ένα νέο είδος συνείδησης γύρω από τη φωτογραφία ως αναπαράσταση. Ουσιαστικά την απελευθερώνουν από τη μονοσήμαντη σχέση της με το αντικείμενο αλλά και από το ηθικό βάρος του αληθινού», εξηγεί η επιμελήτρια της έκθεσης Αλεξάνδρα Μόσχοβη, καθηγήτρια Θεωρίας της Φωτογραφίας στο πανεπιστήμιο του Σάδερλαντ στη Βρετανία.

«Η αμφιθυμία απέναντι στο φωτογραφικό ρεαλισμό δεν αφορά μόνο τους Έλληνες φωτογράφους. Είναι γενικότερη τάση, που ακολουθεί την κριτική του ρεαλισμού από τη δεκαετία του '80 και μετά. Οι δημιουργοί θεωρούν ότι δεν υπάρχει "πραγματικότητα". Οτιδήποτε αντιλαμβανόμαστε ως πραγματικότητα το αντιλαμβανόμαστε μέσα από μια αναπαράσταση. Δεν υπάρχει πραγματική ή αληθινή αναπαράσταση, απλά αναπαράσταση. Συνεπώς, τελειώνει πια το ηθικό δίλημμα που υπήρχε παλιότερα στη φωτογραφία».

Γιατί η φωτογραφία αντιμετώπιζε πάντα τέτοια ηθικά διλήμματα; Ίσως γιατί δεν την αντιμετωπίζαμε ως τέχνη παρά μόνο ως μέσο;

«Η φωτογραφία από την αρχή της εμφάνισής της είχε διττή υπόσταση. Από τη μια πλευρά είναι αναπαράσταση και ταυτόχρονα έχει αυτή την ιδιαίτερη σχέση, που κανένα άλλο αναπαραστατικό μέσο δεν έχει: για να υπάρξει -τουλάχιστον μέχρι την εμφάνιση της ψηφιακής τεχνολογίας- πρέπει να υπάρχει το αντικείμενο, όπως λέει ο Μπαρτ "αυτό (που) ήταν εκεί". Είναι η δύναμη που έχει η φωτογραφία, στο 19ο αιώνα θεωρούνταν μαγική...».

Έχασε αυτή τη δύναμη στον 21ο αιώνα;

«Άλλαξαν λίγο τα δεδομένα. Προς τα τέλη της δεκαετίας του '80, με την έλευση της νέας τεχνολογίας, διάφοροι θεωρητικοί έγραφαν για το τέλος της φωτογραφίας. Νομίζω ότι είναι μια τεχνολογική εξέλιξη που να μην επηρεάζει τη μορφολογία της, αλλά δεν νομίζω ότι θα την εξαλείψει. Ουμνηθείτε τι έγινε όταν πήγαμε από τις πλάκες στο φιλμ. Κάτι αντίστοιχο συμβαίνει και τώρα. Αυτό που έχει ενδιαφέρον είναι ο νέος εκδημοκρατισμός της φωτογραφίας, μέσω της εύκολης πρόσβασης σε μηχανές, κινητά κ.ά. Πέρυσι το Δεκέμβριο βρισκόμουν στην Αμερική. Αν πληκτρολογούσε κανείς greece, riots στο Ιντερνετ, έβλεπε σελίδες στο Facebook και στο Flickr, όπου "ανέβαιναν" φωτογραφίες και επαγγελματιών και αυτοπτών μαρτύρων».

Πώς μπορεί να διαφοροποιηθεί ο καλλιτέχνης μέσα σ' αυτό το περιβάλλον;

«Ακριβώς επειδή τα μέσα παραγωγής έχουν περάσει σε ένα ευρύτερο κοινό κι επειδή ο οποιοσδήποτε καταλαβαίνει τη διαδικασία παραγωγής, μπορεί δηλαδή να κατεβάσει φωτογραφίες και να τις πειράξει, όταν θα έρθει να δει την έκθεση θα είναι σε θέση να σκεφτεί τι είναι αυτό που βλέπει, να αντιληφθεί την αξία και να πάει ένα βήμα παραπέρα».

Μήπως όμως έτσι περάσαμε από τη θεοποίηση της φωτογραφίας στον ευτελισμό της;

«Αντίστοιχες ανησυχίες υπήρχαν και στο τέλος του 19ου αιώνα. Όταν βγήκε η Kodak με το περίφημο σλόγκαν "you press the button we do the rest", πολλοί πίστευαν ότι η καλλιτεχνία θα περνούσε μια μεγάλη δοκιμασία. Παρ' όλα αυτά τίποτα δεν συνέβη. Είδαμε εξαιρετικά πράγματα τον 20ό αιώνα. Επιπλέον, η διάδοση του μέσου δημιούργησε ένα πολύ μεγαλύτερο κοινό για τη φωτογραφία ενώ η τεχνολογική εξέλιξη βοήθησε και τους ίδιους τους φωτογράφους». *

info * «Πραγματικότητες και Πιθανότητες», γκαλερί Χίρπας (Σοφοκλέους 53Δ, τηλ.: 210-3319333). Διάρκεια: 15 Οκτωβρίου έως 20 Δεκεμβρίου. Συμμετέχουν οι φωτογράφοι: Γιώργης Γερόλυμπος, Χριστίνα Δημητριάδη, Πέτρος Ευσταθιάδης, Πάνος Κοκκινιάς, Ευαγγελία Κρασιώτη, Δήμητρα Λαζαρίδου, Νίκος Μάρκου, Βασίλης Πολυχρονάκης, Γιώργος Πρίνος, Δημήτρης Τσουμπλέκας, Πέτρος Χρυσοστόμου. - Η έκθεση πραγματοποιείται στο πλαίσιο του Athens Photo Festival. Όλοι «πειράζουμε» τις φωτογραφίες από τις διακοπές μας

Μπορούμε να πούμε ότι τα έργα της έκθεσης συνιστούν ένα συγκροτημένο ρεύμα;

«Δεν είμαι της άποψης ότι μπορεί κανείς να μιλήσει για εθνική σχολή. Οι 11 φωτογράφοι δεν είναι αποκομμένοι από αυτό που συμβαίνει διεθνώς. Όλοι τους, είτε έχουν δουλέψει έξω είτε ζουν ακόμη έξω. Μιλάμε για μια γενιά φωτογράφων με

επαρκή εκπαίδευση. Δεν είναι αυτοδίδακτοι, έχουν θεωρητική κατάρτιση και αυτή είναι η διαφορά από την προηγούμενη γενιά. Παράλληλα, είχαν τη δυνατότητα να αντιληφθούν την έννοια της παράδοσης. Και πολλοί προσπαθούν να την ανατρέψουν».

Αρκετοί θεωρούν ότι πρόκειται για «μανιέρα». Άλλοι μιλούν για «αισθητικοποίηση του πραγματικού». Γιατί δέχεται ακόμη κριτική η κατασκευασμένη φωτογραφία;

«Θεωρώ ότι κανένας από τους φωτογράφους που συμμετέχουν στην έκθεση δεν έχει την αισθητικοποίηση ως αυτοσκοπό. Κάτι θέλουν να πουν. Με διαφορετικό τρόπο ο καθένας και ενδεχομένως από άλλη αφετηρία. Συγκλίνουν στο ρεαλισμό, διερευνώντας τι είναι τελικά και τι αντιλαμβανόμαστε ως πραγματικό. Υπάρχουν δύο στρατόπεδα, το ένα πιστεύει σ' αυτό που ονόμαζε ο Χαρισιάδης "ανόθευτη φωτογραφία". Το άλλο θεωρεί ότι δεν υπάρχει απλή και ανόθευτη φωτογραφία τη στιγμή που ο χρήστης τής μηχανής επιλέγει. Όταν, λοιπόν, έχουμε να κάνουμε με κάτι τελείως υποκειμενικό, γιατί πρέπει να πείσουμε ότι είναι αντικειμενικό; Οι πλασματικές πραγματικότητες και οι αυθεντικές πλαστογραφίες της έκθεσης αποτελούν ένα σχόλιο πάνω στην οντολογική ακεραιότητα της φωτογραφίας αλλά και την υπερ-πραγματικότητα που βιώνουμε καθημερινά».

Πρόσφατα αντιμετώπιστηκε ως έσχατη προδοσία η αποκάλυψη ότι η διάσημη φωτογραφία του Ρόμπερτ Κάπα «The Falling Soldier» από τον Ισπανικό Εμφύλιο είναι στημένη...

«Ναι, και μένα μου έκανε εντύπωση αυτό το ανάθεμα στα δημοσιεύματα. Θεωρούσα ότι το στοιχείο τής υποκειμενικότητας του φωτογράφου υπάρχει πια στη συνείδηση του κοινού. Δεν είναι παράδοξο; Οι άνθρωποι σοκάρονται από αυτή την αποκάλυψη και την ίδια στιγμή "πειράζουν" στον υπολογιστή τις φωτογραφίες από τις καλοκαιρινές τους διακοπές...».